

PŘEDMLUVA

Odevzdávám čtenáři do rukou třetí svazek *Angelologie dějin*, jejíž první řádky jsem napsal před třiceti lety. V tom čase jsem jen tušil, že prastará nauka o andělech skrývá nějaké pravdivé jádro a odkaz pro současného člověka. Trvalo desetiletí, než jsem si ujasnil předmět, co vlastně zkoumám, a rozvinul integrální metodu vhodnou pro daný cíl. Má práce až nyní začíná nabývat zřetelných kontur srozumitelných širšímu obecenstvu. Dávno mrtvá a zapomenutá nauka před námi ožívá spolu s tím, jak se její pojmy znovu naplňují významem v souvislosti s každodenní zkušeností.

Celý **třetí svazek je věnován Michaelovi**, archandělu Slunce. Zjišťujeme, že příběhy o slunečních božstvech po celém světě mají společné jádro: je jím archetyp hrdiny vítězího nad netvorem, který je univerzální a esenciální pro sebepojímání člověka. Kvantifikujeme a identifikujeme jednotlivé psychické kvality a schopnosti, z nichž se tento archetyp skládá. Ukazujeme, jak se do dějin vrací v periodických přílivech (slunečních obdobích), a sledujeme ho půl miliardy let nazpět až ke vzniku obratlovců. Zvolna se před námi vynoří duchovní bytost či princip, který jednotně utváří sluneční rostliny i architekturu slunečních období, synchronně inspiruje myslitele napříč různými civilizacemi nebo somatizuje zážitky vnitřní svobody do mikrobiologických procesů v těle. Nikdo jiný neprozkoumal pravzor Slunce tak všestranně a do hloubky.*

Duchovní zlato Michaelovo se vine dějinami jako zlatá nit ve svém vlastním rytmu. V tom rytmu byly po tisíciletí všude podávány zprávy o zjeveních slunečních bytostí; odrážel se v symbolice, heraldice, v ideálech a ctnostech, jaké vyhláškali králové a ztělesňovali světci; a až dodnes pokračuje v rozkvětech filosofického idealismu či ve vlnách demokratizace. Je to rytmus natolik zřetelný, že ho nezávisle vytušilo několik starověkých civilizací a jeho existenci zde mnohonásobně dokládáme i statisticky. Na antickém Západě byl známý jako rytmus fénixe.

Můžeme jen žasnout nad tím, s jakou přesností angelologie osvětluje čas i obsahovou náplň kulturního zvratu na přelomu 19. a 20. století, který pro obyčejný dějepis zůstal hádankou. Umělecký naturalismus se obrátil v abstrakci, klasická fyzika se změnila v kvantově-relativistickou, smyslová soustava pravdy ustoupila soustavě ideační ve filosofii i psychologii, zlato nahradilo stříbro jako měnový standard ve finančnictví, dědičná šlechta odevzdala vládu do rukou volených parlamentů. Všechny tyto proměny jsou navzájem spjaty a vyvěrají z hlubinného posunu hodnot na přechodu z věku Luny do věku Slunce.

Podle staré moudrosti je Michael od roku 1879 opět duchem současnosti. Předposledně byl velkým duchem doby ve staletích klasického Řecka, která se kvůli svému mimořádnému duchovnímu významu nazývají axiální epochou. Axiální epoše proto věnujeme zvláštní pozornost, neboť tehdejší výzvy a události vrhají důležité světlo na současnost. Duchovní Slunce má totiž i svou odvrácenou stranu. Pokud ho lidstvo odmítá poznat a spojit se s ním dobrovolně, vrhne na Zemi svůj démonický stín v podobě karikatury neuskutečněných ideálů. V tom spočívá klíč ke katastrofám současnosti, jako jsou nacismus, hodnotový relativismus a nihilismus, ale i pandemie

* Duchovní pravzor hodnot, ideu či božství *Slunce* v této knize píšeme s velkým písmenem na odlišení od hmotného *slunce*.

Benjamin West: *Izajášovy rty posvěcené ohněm*, 18. stol.

Sedm archandělů. Ruská ikona, kolem 1900.

Sedm planet. Německý lept ze 17. stol.

rozvracející lidský imunitní systém. Do diskuse o axiální epoše přispíváme objasněním její periodičnosti, čímž se řeší sporná otázka o jejím časovém vymezení zaměstnávající učence už 250 let.

Za tři desetiletí, během nichž vznikala tato kniha, jsem samozřejmě zdokonaloval a korigoval její obsah v souladu s aktuálním stavem poznání. Zároveň se však odehrával i opačný pohyb: **hlavní proud vědy se v různých směrech přiblížil k angelologii** a řada mých domněnek se mezitím stala všeobecně platným poznáním.

Zpřesňování paleoklimatologických měřicích metod vedlo k tomu, že celá řada výzkumných pracovišť nezávisle odhalila existenci 500letých cyklů, kterým jsem se já podrobně věnoval už dávno. Otec americké chronobiologie Franz Halberg pro ně zavedl termín *cirkasemimileniální* (tedy přibližně půltisícileté) cykly Páleše a Mikuleckého. Jak jsme navrhli s dnes už zesnulým profesorem Miroslavem Mikuleckým, jejich příčina se hledá ve výkyvech slunečního větru a kosmického záření, které mají vliv na celou biosféru jak přímo, modulací fyziologických dějů, tak i nepřímo přes změny klimatu. Kosmofyzikální složka dějinných rytmů je tak už dokázanou součástí naší hádanky, ale tvoří pouze jeden kamínek mozaiky v komplexním obrazu, jenž se tím ještě zdaleka nevysvětluje.

Antropologie, psychologie a neurověda opakovaně konvergovaly k magické sedmičce, která je centrálním tématem této knihy. Badatelé jako Gardner, Ekman, Panksepp, Haidt, Curry a další se různým způsobem dopracovali k tomu, že máme zhruba sedm typů inteligence, sedm základních emocionálních afektů a sedm univerzálních morálních matric, jež nacházíme u každé kultury. Všechny tyto sedmice však nápadně připomínají klasickou sedmu planetárních božstev ze starověku nebo sedm biblických archandělů před Božím trůnem (Zjv 4:5).

Sedmice je vepsána hluboko do naší přirozenosti, a to nejen lidské, ale i u zvířat a rostlin, s nimiž sdílíme miliardy let vývoje. Astrologie, angelologie a démonologie nám odkázaly do obrazů zhuštěné poznání založené na tisíciletých zkušenostech, které se znovu vynořuje ve vědách jako typologie osobnosti a poruch osobnosti, typologie kultur a tělní plány živých tvorů.

Archandělé představují zdokonalené, ideální podoby sedmi základních sil duše a arcidémoni jejich pokřivené formy. Těchto sedm znamená pro duchovně psychologii tolik, co abeceda pro lingvistiku nebo periodická tabulka prvků pro chemii. Vzájemnou interakcí těchto sil se odehrává duševní alchymie, která dává směr našim osobním osudům i osudům národů. Nejjemnější síly jsou ty nejmocnější: přicházejí do duše jako sen nebo tichý šepot a nakonec mění hranice říší, jako by to bylo jen naváté listí.

Francesco Peselli: Sedm ctností, kolem 1450.

Kulturní epochy a typy národů vznikají zdůrazněním některého ze základních duševních rozměrů na úkor ostatních. Každá taková jednostrannost si vynucuje vyrovnání opačným principem, čímž vznikají cykly a naplňují se předpověditelné osudové vzorce. Vysvobodit se z těchto nevyhnutelných cyklů v osobním i celospolečenském životě se můžeme pouze tak, že se pozdvihne k celistvému obrazu o Člověku s jeho potenciálem zušlechtit a uvést do rovnováhy svých sedm talentů. Bez takového obrazu vůbec nemáme hodnotovou Severku, jež by nás upozornila, že jsme se odchýlili od harmonického středu.

Archandělé jsou pravzory hodnot; poznat je znamená najít zevnitř pevný bod, který pohne zeměkouli. Civilizace dnes umírá na rozklad hodnot, pro něž nenacházíme žádný orientační bod ve vnějším světě. Hle, smysl doby a úkol volající po hrdinech současnosti! Angelologie – vysmívaná a zavřena nauka – je klíčem, který tolik hledáme. Ona má shrnout a korunovat veškeré ostatní poznání.

Zkoumání 500letých rytmů, jimž v knize věnujeme tolik prostoru, není pro nás účelem samým o sobě, ale spíše nástrojem při poznávání pravzorů. Periodičnost a synchronnost kulturních vzorců, jakož i jejich analogičnost s biografickými obdobími a geologickými věky nám dovoluje takřkajíc vydestilovat ryzí archetypy: očistit je od všeho místně či dobově podmíněného a náhodného. Naším cílem není uspokojit zvědavost předpovědmi budoucnosti, nýbrž sebepoznání, které nám umožní zorientovat se a jednat v přítomnosti. Splněné či nesplněné predikce a retrodikce jsou spíše prostředkem testování, jehož pomocí si zjasňujeme a zaostřujeme naše poznání proobrazů.

Hlavní proud vědy se setkal s angelologií v mnohém, co by se ještě před nedávnem považovalo za nesmysl nebo protidůkaz. Zrodila se epigenetika a potvrdila možnost usměrňovat aktivitu genů vlastní vůlí. Před třiceti lety jsem s takovým přesvědčením byl jen za mystika, jenž odporuje vědě s jejím genetickým determinismem. Podobně jako v případě lucidního snění nebo lateralizace mozku, mystici zde pravdivě nahlíželi vnitřní skutečnost dávno před vědci, kteří se k ní propracovali později jinou cestou. Paleontologie odkrývá v dějinách života stále více evolučních konvergencí, jež byly v této knize pro nás od začátku ústřední. Začínají diskutovat i o jejich synchronicitě, na kterou dávno upozorňuji, a směřují tak k pojmu geologického „ducha doby“.

Začalo se hovořit o inteligenci rostlin a duševním životě zvířat. Vila-janur Rámačandran využil naši fraktální zodiakální strukturu těla (kterou známe z renesanční astromedicíny) na léčení fantomové končetiny. Uvě-

Sedm planet personifikovaných, 1543.

Michail Alexandrovič Vrubel: Šestikřídý serafín vkládá oheň do prorokova srdce, 1905.

Eugeniu Voinescu: Zjevení, 19. stol.

domil si, že (chybějící) ruka se zrcadlí i v obličejí, na horní čelisti s jejím jařmovým obloukem.

Americký archeologický institut při vykopávkách v Knóssu a Kolumbijská univerzita v New Yorku potvrdily, že na Krétě bylo uctíváno především jupiterské božstvo a v Teotihuacánu Opeřená květina, Xochiquetzal. Tedy přesně to, co jsem dokládal už v 90. letech, ale na bratislavské katedře religionistiky jsem si vysloužil pouze úsměšky, neboť zahraniční autority v tom čase říkaly něco jiného. I dlouho tajuplný zánik Mayů nezpůsobila žádná přírodní katastrofa, nýbrž ztráta spojení s duchovní bytostí (či, pokud chcete, živě prožívanou ideou) sakrálního království, která je předtím sjednocovala. Roztříštění a vyčerpání vzájemnou nevráživostí klesli zpět na primitivní stupeň existence. Vykopávky dvanáct tisíc let starého chrámu v Göbekli Tepe nám daly obecně za pravdu, že při samém zrodu civilizace stál v jejím centru chrám, a nikoli tržnice či něco jiného.^{Páleš 5, 6}

Z archeologie byl snad nejkrásnějším potvrzením objev velkých pyramid v jihoamerickém Caralu, současných s egyptskými, jakož i předatování nejznámějšího kamenného kruhu Stonehenge do stejné doby – přesně tak, jak jsme vytušili už v prvním vydání naší knihy. Medicína potvrdila existenci srdečních hormonů s protirakovinovým účinkem i účinnou látku proti HIV ve slunečnici. Obě látky se podařilo izolovat, zjistit jejich vzorec a přitáhl už i stovky miliónů dolarů investic. Tyto peníze snad mohla získat i moje *alma mater*, Komenského univerzita v Bratislavě, kdyby se o to byl někdo včas zajímal.

Některé nejnovější objevy až fascinují: například dospěje-li věda, která jinak nevěří v nesmrtelnost, různými cestami ke stejnému závěru, že člověk se musí orientovat na něco, co přesahuje práh smrti a jeho osobní existenci, pokud chce zůstat duševně a tělesně zdravý, a že bez tohoto zaměření by ani nevznikla civilizace. Telomeráza u takových lidí mění nastavení genetických hodin v jádrech buněk, čímž je omlazuje, takže tu na vlastní oči pod mikroskopem sledujeme, jak se naplňují slova apoštola Pavla o Kristově lásce a oběti, jež nás vnitřně křísí z mrtvých.

Nyní chci stručně objasnit, **jak chápu angelologii, sofilogii a jejich vztah k vědě**. Jedná se zde totiž o projekt natolik neobyčejný a vzdálený současným myšlenkovým zvykům, že vzdělaný čtenář bývá při prvním listování zmatený, co a jakou cestou se to tu vlastně zkoumá. *Angelologie* všeobecně je středověká nauka o andělech, která se rozvíjela ještě v čase zakládání univerzit před 700 lety. *Angelologie dějin* je pak můj konkrétní pokus o rekonstrukci a zfunkčnění prastarého světonázoru, jehož pozůstatky zůstaly roztroušeny v legendách po celém světě.

Tyto pozůstatky jsou tak úlomkovité a rozporuplné jako zřícenina dávno zašlá časem, jejíž původní podobu už ani není vidět. Vyžaduje to objevit, znovu v sobě oživit a začít používat prastarou formu vědomí a prožívání, jaká tu byla ještě před vznikem racionality, a s její pomocí starým způsobem vybudovat chrám poznání znovu. Dochované střípky a kameny pak pojme do této stavby, kde smysluplně zapadnou na svá místa a představují kontinuitu naší angelologie s tradicí. Jeden rozměr mé práce je tedy religionistický **pokus o pochopení a vzkříšení dávno zaniklé formy vědomí**. Jen pokud ji v sobě dokážu oživit a podívat se na svět jejíma očima, mohu prověřit, nakolik je nosná, co dokáže a kde leží její hranice.

Trvá jeden život, než se člověk dopracuje k poznání, že pravdivé jsou ty nejjednodušší odpovědi. Proč se po tisíciletí všude považovalo za samo-

zřejmé, že se mezi námi pohybují duchovní bytosti? Protože lidé je prostě viděli a slyšeli; božstva se jim zjevovala způsobem podobným smyslovému vnímání. Snové vědomí za určitých okolností pronikalo do bdělého stavu, přičemž člověk vnímal duchovní události téměř fyzicky v prostoru kolem sebe a tak se o nich i vyjadřoval. Současný jazyk pro to nemá žádné slovo a *halucinace* není dobrý termín, neboť se spojuje s duševní poruchou a nepravdivým obsahem, zatímco ono denní snění je sice už překonaný, ale kdysi normální stav vědomí s inteligentním obsahem, který reálně usměřňoval lidské životy. Pokud o tom nevíme, stávají se tři tisíce let staré knihy jako Iliada zcela nepochopitelnými.

Nové, racionální vědomí postupně překrylo tuto starou vrstvu myslí a otevřelo nám možnost svobody za cenu ztráty staré jasnovidnosti. Staří bohové však žijí a působí dále podprahově, jen my si to už neuvědomujeme. Změnili se v myšlenkové proudy. Různé politické, nábožensko-filosofické či umělecké *-ismy* dodnes dále pokračují v rytmu svých božstev. Celý sekulární svět je skrytě nesen mystickými impulsy. To je druhý způsob, jak chápat angelologii: **jako starověkou epistemologii či hlubinnou psychologii dějin**. Zkoumáme časový řád střídání archetypálních dominant v kolektivním nevědomí lidstva.

Archandělé jsou tím, co dnes nazýváme *epistémé*, *paradigmatem* nebo *soustavou pravdy*. Jsou to kolektivní intuice, které se v dané době či kultuře považují za samozřejmé, neuvědoměny podbarvují vše ostatní a vtiskují svou pečeť každé tvorbě. V tomto smyslu archanděl není myšlenka vytvořená člověkem, ale naopak něco, čemu se naše myšlení a jednání podřizuje tak, že o tom ani nevíme.

Třetím úhlem pohledu je chápat angelologii jako *historiometrii*, která **pátrá po kořenech tvořivosti**. Ty jsou do velké míry stále obestřeny tajemstvím. Psychologie nedokáže na objednávku stvořit geniálního jednotlivce, ani kulturní antropologie dosud neobjasnila podmínky a příčiny historických výtrysků tvořivosti v různých odvětvích. Avšak nejtýpčtějším zážitkem anděla je právě onen okamžik inspirace, záblesk génia, při němž se rodí něco nového a hodnotného. Vše takové se kdysi ani nepovažovalo za dílo člověka, nýbrž za dar bohů. Naše kniha je plná křivek tvořivosti, protože tento moment systematicky zkoumáme pomocí kvantitativních metod matematické statistiky. Zlaté věky nejednou začaly tím, že se nějakému společenstvu v těžké situaci podařilo prorazit k zasutým studnicím tvořivosti, čehož mravní podmínky by nás měly zajímat především.

Předmětem našeho zájmu proto nejsou ani tak samotné tvořivé činy lidstva, které dobře popsal obyčejný dějepis, ale spíše kontext jejich vzniku. Řekněme na vědeckém objevu nás zajímá především jakási subtilní aura, uprostřed níž se zrodil: duševní atmosféra, emoční náboj, osobnost a vztahy tvůrce. Z hlediska angelologie například Voltova baterie vznikla z nešťastné lásky, tedy inspirací Anaela – toto je v ohnisku naší pozornosti.

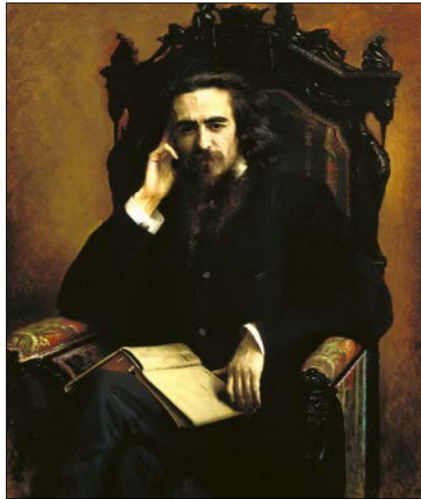
Na otázku, jaký má tedy angelologie vztah k vědě, můžeme odpovědět: **zabývá se tím, co je předvědecké**. Jednak historicky, co bylo před vznikem vědy, tedy oním předracionálním stupněm vědomí; a jednak psychologicky, intuicemi, jež předcházejí vědeckému objevu. Racionální testování hypotéz, které pokládáme za vědu, je totiž až závěrečnou fází každého objevu, jehož začátek leží ve snech, představivosti a intuitivních procesech svým charakterem příbuzných s nábožensko-uměleckou inspirací.

James Tissot: Jákobův sen, kolem 1899.

VĚDA BEZ VÍRY JE CHROMÁ, VÍRA BEZ VĚDY JE SLEPÁ.

ALBERT EINSTEIN

Vladimir Solovjov (1853-1900).

Jan Amos Komenský (1592-1670).

Naším cílem je poznat, kultivovat a zušlechtit tyto procesy, ze kterých se teprve rodí kognitivní styly a racionality různého typu. V celé práci nám jde hlavně o toto: ukazujeme, jak všechno vyrůstá z jemné pavučiny snů, přičemž sny se v konečném důsledku točí kolem hodnot. **Svět jsou zhmotnělé hodnoty.** Historické epochy vyvěrají z hlubokých posunů v žebříčku hodnot. Dominantní hodnota je osou, kolem níž se točí a formují všechny ostatní složky společnosti: vzniká určitý typ vědecké racionality, estetického citění, náboženství i politického zřízení.

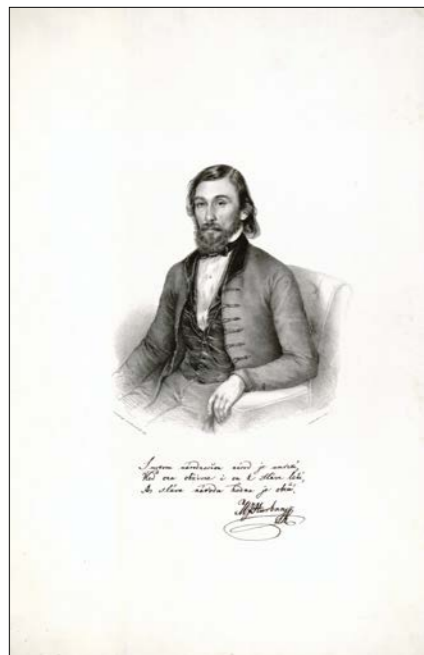
Podrobně sledujeme, jak se mravně-volní vnuknutí přeměňují nejprve v uměleckou náladu, která se zhušťuje do filosofických či právních pojmů, a nakonec nás obklopuje v podobě techniky. Například parní stroj je pro nás jen posledním zhmotněním deterministického ducha, jenž se poprvé ohlásil v Kalvínově fatalismu. Z jakých hodnot se rodí jaký svět – to by nás mělo zajímat! Kdo ovlivňuje hodnoty, ten disponuje nejvyšší mocí, od níž jsou odvozeny všechny ostatní formy moci.

Historické události jsou nakonec pochopitelné až z vln mentality, které tvoří nejhlubší a nejzajímavější vrstvu dějinné příčinnosti. Transfigurace hodnot, změněný člověk tvoří epochy. Jelikož tomuto ději začínáme rozumět, dokážeme do jisté míry dějiny i předvídat. Babylonští kněží nám odkázali svou představu o časovém řádu pravzorů, již jsme si vzali za výchozí hypotézu. Zdá se, že kulturní dějiny opakují posloupnost vývojových fází individuální biografie, jako by je vázala společná zákonitost. Nevíme, proč je tomu tak, ale dovoluje nám to předpovídat dění.

Explanační síla angelologie je mimořádná, překvapující. Vysvitlo, že stará **angelologie je tou nejúspěšnější filosofií dějin.** Jako jediná dělá dlouhodobé a všestranné předpovědi celosvětových dějin a obstojí při kvantitativním testování na nezávislých datech. Žádná jiná filosofie dějin se jí v tom zdaleka nevyrovná. Na dějinách filosofie zpracovaných v tomto svazku uvidíme, do jaké míry dokáže v mezích statistické pravděpodobnosti modelovat rozkvěty myšlení vcelku i jednotlivých myšlenkových podproudu. Podobně s dějinami matematiky, architektury, politiky, vojenství...

Sofiologie či *pansofie* je ideál celostního poznání u slovanských myslitelů, jako byli Komenský, Štúrovci a Solovjov. **Sofiologii chápu** především jako **metodu integrálního poznání** a méně jako už hotovou nauku, která navazuje na tradiční představivost východního křesťanství. Podobně jako Baconovo *organon* je nástroj, jak poznávat v empirických vědách, ale ne *co* má být výsledkem bádání – chápu takto i sofiologii. Angelologie je pak jen součástí či konkrétním příkladem aplikované sofiologie.

Jádrem sofiologie je úsilí o syntézu tří pramenů poznání – smyslů, rozumu a intuice. Tyto tři schopnosti bere jako relativně nezávislé a rovnocenné rozměry, které je potřebné skloubit. Všechny tři – vědecké pozoro-

Jozef Miloslav Hurban (1817-88).

rování, filosofický rozum a mystická intuice – mají svá kritéria správnosti a vyžadují disciplínu. Až skloubením tří vzniká celistvá pravda, kterou lze žít. Vytržená z celku každá z těchto schopností bloudí: smyslová data jsou mnohoznačná a dezinterpretují se, rozum staví neskutečné vzdušné zámky a víra sklouzává do fanatismu.^{Páleš 7}

Po staletí se věřilo, že tyto tři prameny lidské zkušenosti lze sloučit. Zárukou toho byl Bůh, který byl původcem všech tří: stvořil vnější přírodu, obdařil nás světlem rozumu a zjevuje se nám i v mystické intuici. Takový předpoklad však dnes už nepociťujeme jako samozřejmý. Nevíme, nakolik se podaří vše spojit do nějakého jednodušného formálního systému. Moje angelologie také není žádná uhlazená abstrakce, ale dobrodružství poznání, plné rozporů a v neustálé přestavbě. Rodí se totiž ve snaze integrovat velké množství empirického materiálu ze vzdálených oblastí a vykresat z nich celkový smysl.

Jde tu o daleko víc než jen o hezkou teorii. Lidská osobnost a tím i společenské sektory (věda, umění, náboženství) jsou rozštěpené a propadají démonům. Ve škole se učí jedno, v kostele káže druhé, politici vyhláší třetí a ještě jinam nás tlačí ekonomika. Jednotlivé odborné specializace, náboženské denominace i politická hnutí si navíc navzájem protiřečí. Tak či tak denně volíme, čemu dáme přednost, a děláme to špatně – neuvědoměle, jako náměsíční. Nezbyvá nám než hledat Sofii, ač nedokonale. Až z úsilí o integraci vlastní osobnosti se rodí opravdívá – samostatná, svobodná a mravně zodpovědná – lidská bytost. Jestliže někdy vede cesta do budoucnosti ke šlechetnějšímu člověku, pak je to tudy.

Sofiologie tedy není věda, ale integruje vědu jako jeden ze svých rozměrů do vyššího celku. Z definice není a nemůže být *pseudovědou* či *pavědou*, protože se ani nevydává za vědu v úzkém smyslu slova. Dala by se označit za *nadvědeckou*. Obsahuje vědu jako součást, ovšem neomezuje se jen na to, co je poznatelné vědecky. Sofia je žitá moudrost, praktické umění, výsledek všestranného osobního růstu. Její intuitivní rozměr se dá očistit, uzdravit, vyjádřit symbolem, ale nikdy se nevyčerpá formálními pojmy.

Sofiologie však může být pro vědu zdrojem hypotéz. Kultivuje rozměr, odkud přicházejí vnuknutí – a vědci o ně náhodou zakopávají, ani nevědí jak. V této knize uvádím několik takových hypotéz, které věda už dovedla do plodného konce. Vděčím za ně celistvému, transdisciplinárnímu rozhledu. Ten specialistům zpravidla chybí, a pokud nerozvíjejí všechny rozměry své osobnosti, ani si neuvědomují, že jejich vnuknutí jsou zkreslená a výsledkem jsou jednostranně zkřivené vědecké teorie. Věda proto potřebuje sofiologii jako sůl a měla by se rozvíjet jen v jejím lůně. Nestalo by se nám potom, že máme psychologii či sociologii bez vertikálního, mravního rozměru. Zapomínáme uvažovat s celou skutečností, s duchovním rozměrem člověka – a veškerý technologický a jiný pokrok se tím obrací vniveč.

V současnosti se zdá, že různé obory vůbec nelze sjednotit, protože jsou pojaty vnějškově, objektivisticky. Zkoumají různé předměty s rozdílným původem a vlastními zákonitostmi. Jako by stavebnictví nemělo nic společného s botanikou, chemie s psychologií ani politika s hvězdami. Ano, ale i ne, jak ukazuje tato kniha. Poslední kapitoly jsou mou syntézou Krista s Darwinem a jsem rád, že jsem si osobně vybojoval nějaký úhel pohledu, který propojuje tak dramatické protiklady.

Archaická mysl pojímala vše z opačného konce, zevnitř. Poznávala věci tak, že vcítěním nechala rezonovat stejnorodou strunu ve vlastní přiroze-

Sofia – Boží Moudrost se sedmi archanděly a sedmi starozákonními postavami. Jejich sedm sloupů jsou dary Svätého Ducha a předstupně tvoří sedm ctností. Pravoslavná ikona, 1812.

NAHROMADĚNÍ FAKTŮ NENÍ VĚDA, STEJNĚ
JAKO HROMADA KAMENŮ NENÍ DŮM.

HENRI POINCARÉ

TEORIE BEZ DAT JE PRAZDNÁ, OVŠEM DATA
BEZ TEORIE JSOU SLEPÁ.

CHARLES WRIGHT MILLS

Viktor Michajlovič Vasněcov: Serafín, 1896.

Viktor Michajlovič Vasněcov: Bůh všech světů, kolem 1890.

nosti a dívala se, co se jí zevnitř zjeví. Vše bylo potom analogické, příbuzné s člověkem; vše nabylo smyslu nadáno duševním významem. Svět byl hezký, útulný a člověk v něm byl doma. Příroda představovala člověka rozloženého na části a člověk byl souhrnem přírody, mikrokosmem. Zvířata, rostliny, minerály, ba i souhvězdí – vše vzniklo z člověka při mýtických proměnách. Vavřín je cudný, neboť je to proměněná dívka, která toužila zůstat pannou; vrba je smutná, protože ztratila někoho blízkého – to se vědělo od Středo-zemního moře až po japonské ostrovy.

I tento starý názor je do jisté míry oprávněný – například dějiny jsou celé výtvořem člověka. Všechny kulturní formy, umění i vědy v jedné době mají něco společného, neboť se do nich promítl tehdejší člověk. Také biologie se dá pojmut zevnitř: psychika se somatizuje, živí tvorové jsou zhmotnělé vášně. Duše je vpletená až do biochemie a cítí se spřízněná s minerály. Sice čím víc jde o neživý vesmír, tím hůře se vysvětluje zevnitř; ale je opravdu zcela neživý?

Analogické paradigma myšlení kdysi uspořádávalo naši zkušenost: pravdivě, přibližně i mylně. Má své hranice a zdaleka nenahradí moderní vědu s jejím ohromným množstvím detailních poznatků. Ale sloužilo už dávno a všelicos ze staré moudrosti věda znovuobjevila a osvětlila jiným způsobem až ve 21. století. Diagnostika ze snů stále předbývá pozitronovou tomografií; psychický význam kovů je dosud záhadou...

Pro kapitolu o duševním významu pravé a levé strany jsem začal sbírat materiál jako čtrnáctiletý a dokončil jsem ji až po čtyřiceti letech. Po dlouhé a důkladné práci se mi rozjasnilo, jak fungovalo například věštění z letu ptáků, které je pro moderní konstituci vyloženě nesmyslem. Archanděl Slunce a Měsíce evidentně odrážejí lateralizovanou strukturu lidského mozku a naši předkové je mohli doslova vidět a slyšet. Dokázal jsem tím existenci archandělů jako intersubjektivního zážitku, který usměrňoval (a dosud podvědomě usměrňuje) celé civilizace.

Zároveň by však někdo mohl říci, že jsem tím existenci archandělů právě vyvrátil, protože ty zážitky mají kořeny jen ve hmotných strukturách mozku, zřejmě zděděných z evoluční minulosti. Všechna takováto „jen“ jsou však zjednodušení. Jednak myšlenky plasticky přetvářejí i samotný mozek; jednak synchronicita zjevení naznačuje, že nepocházejí pouze z mozku jednotlivce; a také evoluční konvergence svědčí o tom, že do vývoje vstupují kromě dědičnosti a prostředí i pravzory. Do jaké míry se platónské ideje

podílejí na evoluci, to nám snad ukáže až setkání s mimozemským životem, který vznikl zcela nezávisle na pozemském.

Dostáváme se zde na půdu filosofických debat, jež jsou otevřené po tisíceletí. Pro důsledné atomisty ani láska a lidská důstojnost vlastně nejsou, neboť vše, co existuje, jsou jen hemžící se kvarky a leptony. Jenže to jsou názory, které se nedají žít. V této knize mi jde v první řadě o praktickou duchovnost. **Existenci archandělů dokazují jen potud, že jsou to intersubjektivní zážitky** rozhodující pro osobní i kolektivní štěstí. Hlubší **metafyzickou otázku o jejich původu nechávám záměrně otevřenou** a zvažuji různé alternativy.

Můj výzkum tedy nepotvrdil žádný naivně pojatý absolutní spiritualismus. Dovedl mě spíše k postoji, který bych nazval idealisticko-materialistickým dualismem v analogii k vlnově-částicovému dualismu ve fyzice. Látka a idea jsou dva póly skutečnosti, z nichž ani jeden nelze ignorovat. Proto se i v dějinách oba proudy věčně střídají. Jen pro obnovu rovnováhy a z potřeby ducha doby zdůrazňuji idealismus. Ukazují moc idejí a svět jako zhmotnělou ideu, jednotu látky a formy. Tak nějak si to představoval i Aristotelés. Skutečnost přesahuje tyto pojmy a všechny filosofické *-ismy* jsou polopravdivé, protože absolutizují vždy jeden aspekt skutečnosti. Jsou však reálné v ještě vyšším smyslu: nejde jen o jejich korespondenci se skutečností, ale o to, že *tvoří* jistý typ člověka a světa. Jak o sobě smýšlíme, takovými se stáváme.

Pokud bych si měl vybrat filosofickou škatulku, tak **eklekticismus**. Odjakživa přichází v jupiterském rytmu a je čas obnovit ho. Ne však v hanlivém smyslu povrchního míchání nesourodých idejí, nýbrž jako obeznaný eklekticismus založený na vědomí, že držet se jednostranných koncepcí je chybou, jakou si bez následků může dovolit jen kabinetní učenec. **Všechny filosofie jsou zčásti oprávněné** a je potřebné je poznat, abychom z ducha přítomnosti na daném místě v dané chvíli aplikovali to, co právě odpovídá situaci. Musíme se na to dívat takto, protože nám jde o plodný čin, nikoli pouze o debaty a teorie. Sofia je moudrost, z níž vyzařuje život a tvoří krásného člověka.

Z právě uvedeného důvodu byl i útok takzvaných skeptiků před čtrnácti lety bezpředmětný a založený na nedorozumění, že předkládám pseudo-vědecký důkaz nadpřirozena. Jako angelolog se s takovým hnutím dokážu vyrovnat vtipně a snadno: i skepticismus má totiž už od starověku svůj vlastní, gabrielský rytmus. Skeptici tak samotnou svou existenci dokládají angelologii, protože skeptické nálady se jich zmocňují periodicky v souladu s teorií. Aby vyvrátili angelologii, museli by přestat existovat. Angelologii se nedá takto oponovat jen z pozice některého myšlenkového směru, protože je sama všechny zahrnuje.

Nakolik se stará babylonská teze o duších času v dějinách potvrdila či nepotvrdila, to vyjadřují pravděpodobnostní koeficienty u každé křivky tvořivosti. Ani matematika však není posledním argumentem, který by měl čtenáře přesvědčit. Nakonec je to spíše dojem smysluplného celku a důvěra v poctivou erudici autora. Seriózní oponentury bych si přál mít co nejvíce, neboť vždy přispěla k prohloubení mé vlastní práce. Řada zahraničních kolegů čeká na to, kdy *Angelologii* zpřístupním světu v anglickém překladu. Kvalitní překlad se však ukázal jako značně náročný úkol.

Na závěr chci **ze srdce poděkovat** všem čtenářům, posluchačům, žákům *Školy angelologie* a členům *Kruhu sponzorů*; mým spolupracovníkům a přá-

Pompeo Batoni: Bůh Otec a Svatý duch, 1740.

*KDO NEODMÍTÁ VŠECHNO, CO NENÍ
V SOULADU S JEHO SMĚREM MYŠLENÍ,
TOHO NEBUDE ZNEPOKOJOVAT RELATIVNÍ
OPRÁVNĚNÍ RŮZNÝCH SVĚTOVÝCH NÁZORŮ...
KDO ŽIJE VE SVĚTĚ SKUTEČNĚ DUCHOVNÍHO
NAZÍRÁNÍ, TEN VIDÍ OPRÁVNĚNOST
NEJRŮZNĚJŠÍCH STANOVISEK A MUSÍ SE
USTAVIČNĚ V NITRU SVÉ DUŠE BRÁNIT TOMU,
ABY NEBYL PŘÍLIŠ SILNĚ PŘITAHOVÁN
K JEDNOMU ČI DRUHÉMU HLEDISKU.*

RUDOLF STEINER

Joseph Noel Paton: Ved' mě, laskavé světlo, uprostřed soumraku, 1894.

telům, kteří hmotně i duševně podporovali celé dílo a trpělivě na něj čekali. Díky nim jsem se směl uvolnit pro mimořádnou práci a zároveň jsem ji měl pro koho dělat. Ať má kniha slouží spíše jen jako inspirující příklad způsobu, jak lze přistoupit k poznání v celistvém duchu, a méně jako už hotová nauka.

Několik dokončených kapitol jako dějiny matematiky, rytmus jednorozce a jiné se sem už nevešly a budou čekat na čtvrtý svazek. K ostatním archandělům, kteří vyšli před deseti a osmnácti lety, mám stovky stran nezpracovaných poznámek, ze kterých přednáším na Škole angelologie. Jejich definitivní zpracování do písemné podoby potrvá opět delší dobu.

Obsah knihy se rodí i v interakci s posluchači a žáky školy, z osobních setkání v kontextu reálného života. Je to důležité pro charakter díla, jež má navzdory odbornosti všelidský cíl a je určeno všem. Osobní dialog při práci s opravdovým cílem nelze nahradit žádným webinářem, monologem ani debatováním v nějakém virtuálním rozměru. Významné myšlenky mi byly darovány právě ve chvílích, kdy jsem chtěl pomoci konkrétnímu člověku nebo své zemi a prosil jsem o něco nesobeckého. I to patří k zákonitostem, které se asi ani nedají dokazovat, ale jen zažít: **ryzost našich motivů nás opravňuje čerpat z vyššího poznání.**

V rozhlasovém cyklu *Ariadnina nit* jsem aplikoval celostní myšlení na aktuální problémy současnosti – nenahrazuje svým obsahem knihu ani školu. Nejednou jsem mile překvapený, kolik krajanů poslouchá po celém světě. Také když vidím, že má slova ovlivnila životní cestu už druhé generace dětí někdejších čtenářů časopisu *Sophia*. Pramení z čistého úmyslu Sofii poznat, milovat ji a sloužit jí. Je to malý, ale svobodný pramínek, neboť není motivován ničím jiným než hledáním Moudrosti, která pozdvihuje život. Pokud se vlévá do našich každodenních rozhodnutí, plní svůj účel.

Bratislavský hrad, 12. prosince 2021